

REPATRIJACIJA STRANIH TERORISTIČKIH BORACA IZ SIRIJE:

LEKCIJE SA ZAPADNOG BALKANA

KJARA DEDEKEN I KEVIN OZBORN

SERIJA ZA ZAPADNI BALKAN

„*Neuspeh repatrijacije državljana ne predstavlja samo moralni problem i problem ljudskih prava, nego podstiče i negativan stav stranih terorističkih boraca prema svojoj matičnoj zemlji.*”

KRATKE ČINJENICE

- Obavezno uspostavljanje politika i pravnih postupaka na nacionalnom nivou predstavlja ključ za proces povratka.
- Iz naših konsultacija sa zainteresovanim stranama došlo se do zaključka da su strani teroristički borci i njihove porodice pogrešno informisani o postupanju nakon povratka, izlagani zastrašivanju od strane regrutera ili nisu želeli da se suoče sa zatvorom.
- Nedostatak kapaciteta i iskustva predstavljao je veliki problem u programiranju rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije.
- Fokusiranje na okruženje u kome se omogućava reintegracija predstavlja oblast u kojoj je kredibilitet lokalnih organizacija bio sredstvo za rešavanje problema predrasuda prema povratnicima, njihovim porodicama, kao i problema reintegracije dečaka, devojčica, žena i muškaraca u zajednicu.

Kontekst

Četiri zemlje u regionu Zapadnog Balkana (Kosovo, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija i Crna Gora) spadaju u prvih deset zemalja sa najvećim brojem stranih terorističkih boraca (FTF) po glavi stanovnika.¹ Politička volja u pogledu repatrijacije stranih terorističkih boraca i dalje je jaka, bar na Zapadnom Balkanu, bez obzira na zastoje u 2020. godini zbog pandemije virusa COVID-19. U ostalim delovima sveta, naročito u zemljama sa visokim prihodima, politička volja u pogledu repatrijacije znatno je slabija. Pandemija virusa COVID-19 dodatno je ograničila nacije u nastojanjima da repatriiraju građane koji poštuju zakone, što je manje sporno od repatrijacije porodica stranih terorističkih boraca.

Nedavno su na Zapadnom Balkanu nastavljene repatrijacije. Grupe državljana od 19, 11 i 23 lica vraćene su u Albaniju, na Kosovo i u Severnu Makedoniju, čime

1 Richard Florida, „The Geography of Foreign ISIS Fighters”, Bloomberg CityLab, 10. avgust 2016. god, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-10/the-geography-of-foreign-isis-fighters>.

se ilustruje kako se repatrijacija može vršiti. Njihova posvećenost, liderstvo i iskustvo važni su za vlade širom sveta. Ove vlade su vršile repatrijaciju u najvećoj meri zbog moralne obaveze, kako bi obezbedile povratak napaćenim ženama i deci, i dobijale su pomoć u vidu donatorske podrške sa globalnog Zapada.² I muškarci su bili repatrirani, a neki su se vratili dobrovoljno; međutim, taj proces najčešće podrazumeva sudski postupak i zatvor.

Zasnovana na razgovorima sa službenicima vlade i službenicima za bezbednost na Zapadnom Balkanu, kao i sa međunarodnim ekspertima i donatorima, ova napomena o politici sadrži operativne preporuke za nastavak repatrijacije, rehabilitacije i reintegracije povratnika, uz korišćenje iskustava stečenih u repatrijacijama u Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji. Na ovaj način vlade se pozivaju da udvostruče napore u pogledu repatrijacije i pozovu se na iskustvo vlada Balkana kako bi odmah realizovale povratak svojih stranih terorističkih boraca. Preporuke u ovoj napomeni o politici relevantne su za sve zemlje u kojima se može javiti politička volja za repatrijaciju stranih terorističkih boraca.

Relevantnost za politiku i praksu

Potreba za brzom repatrijacijom

Argumenti protiv repatrijacije često su ukazivali na bezbednosne rizike povezane sa rehabilitacijom i integracijom stranih terorističkih boraca i članova njihovih porodica. Međutim, eksperti su naglasili da veći bezbednosni rizik predstavlja to da zemlje ne repatriraju državljane.³ U prilog ovoj tvrdnji idu aktuelna situacija u Avganistanu i saznanja da brojni strani teroristički borci postaju profesionalni strani borci⁴. Kampovi su bastioni za radikalizaciju u pravcu nasilja, pružaju prilike regruterima u različitim sukobima i dovode do regrutovanja visokoobučениh boraca. Neuspeh repatrijacije državljana ne predstavlja samo moralni problem i problem ljudskih prava, nego podstiče i negativan stav stranih terorističkih boraca prema svojoj matičnoj zemlji.⁵

Uprkos pozivima Ujedinjenih nacija na repatrijaciju državljana, relevantne zemlje nisu usvojile jedinstven odgovor.⁶ Na Zapadnom Balkanu, Kosovo je vodeća zemlja u oblasti repatrijacije i reintegracije stranih terorističkih boraca. To je prva zemlja Zapadnog Balkana koja je uspostavila pravne i institucionalne zahteve za rešavanje problema repatrijacije, rehabilitacije i reintegracije, što je dovelo do repatrijacije 110 stranih terorističkih boraca.⁷ Nedavno su i Albanija i Severna Makedonija započele proces repatrijacije. Procenjuje se da je 86 državljana Kosova, 50 državljana Albanije, 130 državljana Bosne i Hercegovine, kao i 17 državljana Severne Makedonije, ostalo u sirijskim kampovima.⁸

2 Pogledajte, na primer: Liesbeth Van Der Heide i Audrey Alexander, „Homecoming: Considerations for Rehabilitating and Reintegrating Islamic State-Affiliated Minors”, *Centar za borbu protiv terorizma u Vest Pointu*, jun 2020. god, <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/06/Homecoming.pdf>.

3 Pogledajte, na primer: Teuta Avdimetaj i Julie Coleman, „What EU Member States can learn from Kosovo’s experience in repatriating former foreign fighters and their families”, Clingendael Institute, maj 2020. god, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-06/Policy_Brief_Kosovo_experience_repatriating_former_foreign_fighters_May_2020.pdf.

4 Chelsea Daymon, Jeanine de Roy van Zuijdewijn i David Malet, „Career Foreign Fighters: Expertise Transmission Across Insurgencies” (Vašington DC: RESOLVE Network, 2020. god.), <https://doi.org/10.37805/ogrr2020.1.cff>.

5 Ibid.

6 Ujedinjene nacije, „Key principles for the protection, repatriation, prosecution, rehabilitation and reintegration of women and children with links to united nations listed terrorist groups”, april 2019. god, https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org/counterterrorism/files/key_principles-april_2019.pdf.

7 Ministarstvo pravde Republike Kosovo „Ministar Tahiri: Za decu, druga šansa za život – osumnjičeni će se suočiti sa pravdom”, 20. april 2019. god, <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=2,15,2000>.

8 Zasnovano na ažuriranoj GCERF proceni regionalnih potreba iz juna 2021. god, koju je vodila Atlantska inicijativa, i dodatnim poravicima prijavljenim u julu 2021. god.

Proces repatrijacije: izazovi i mogućnosti⁹

Uz minimalne razlike, proces repatrijacije u zemljama Zapadnog Balkana sastoji se od četiri faze: 1) priprema; 2) logistika; 3) rehabilitacija; 4) reintegracija i resocijalizacija.

- **Priprema.** Obavezno uspostavljanje politika i pravnih postupaka na nacionalnom nivou predstavlja ključ za proces povratka. Kao početnu tačku koordinacije, vlada određuje nacionalnu kontakt tačku za rehabilitaciju i reintegraciju i usvaja nacionalne strategije i akcione planove.¹⁰ Uprkos velikim naporima uložnim u koordinaciju, pokazalo se da je upravljanje velikim brojem zainteresovanih strana u procesu repatrijacije – uključujući nacionalne i lokalne institucije, međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva – veoma zahtevno. Na primer, tokom repatrijacije na Kosovu i u Albaniji, pokazala se važnost uspostavljanja standardnih operativnih postupaka za različite faze, kako bi se definisale uloge, odgovornosti i rezultati učesnika. Standardne operativne postupke treba razvijati u koordinaciji sa radnicima na terenu i relevantnim zainteresovanim stranama, znatno pre nego što dođe do povratka; standardne operativne postupke treba deliti sa relevantnim stranama, zajedno sa održavanjem obuka.

Priprema u pritvorskim centrima i centrima za hitni prihvata – ili ekvivalentnim prvim lokacijama dolaska povratnika – obuhvata sagledavanje potreba za objektima i osobljem,

Proces repatrijacije: Vraćanje stranih terorističkih boraca i njihovih porodica na Zapadnom Balkanu

Priprema

- Priprema pre dolaska povratnika podrazumeva:
- pokretanje sudskih i pravnih postupaka
  - usvajanje nacionalnih strategija i akcionih planova u oblasti rehabilitacije i reintegracije, borbe protiv terorizma ili prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma
  - lociranje državljana u kampovima
  - pregovaranje o povratku sa organima kampova
  - uspostavljanje kontakt tačke za koordinaciju rehabilitacije i reintegracije
  - definisanje standardnih operativnih postupaka

Rehabilitacija

- Podrška stranim terorističkim borcima povratnicima i njihovim porodicama u centrima za hitni prihvata i zatvorima, uključujući:
- medicinska i psihosocijalna ispitivanja
  - identifikovanje potreba i pokretanje upravljanja predmetima
  - sudske postupke
  - početnu medicinsku i psihosocijalnu podršku u centrima za hitni prihvata i zatvorima

Logistika

- Logistika repatrijacije podrazumeva:
- premeštanje povratnika iz kampa Al Hol u kamp Al Rodž
  - informisanje povratnika o procesu repatrijacije
  - repatrijaciju u matičnu zemlju

Reintegracija i resocijalizacija

- Podrška u zajednici stranim terorističkim borcima povratnicima, njihovim porodicama i prihvatnim zajednicama:
- direktna podrška povratnicima u njihovim matičnim zajednicama
  - podrška matičnim zajednicama

⁹ Informacije u ovom odeljku zasnivaju se na razgovorima sa nacionalnim koordinatorima i službenicima za bezbednost u Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji, kao i sa lokalnim donatorima i međunarodnim ekspertima.

¹⁰ Između 2014. i 2015. godine, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Severna Makedonija i Srbija izmenom krivičnih zakonika i usvajanjem zakona omogućile su da učešće u stranim sukobima bude kažnjivo po zakonu. Kosovo je prva zemlja koja je uspostavila strategije i akcione planove za vođenje repatrijacije i reintegracije stranih terorističkih boraca povratnika, a nakon nje su to učinile Albanija i Severna Makedonija. Kosovo usvaja strategije od 2013. godine, počevši od dokumenta „Nacionalna strategija za reintegraciju repatriiranih osoba na Kosovu“. Više informacija o ovoj temi i pratećim strategijama dostupno je na lokaciji <https://kryeministri-ks.net/en/>. Godine 2015. Albanija je usvojila dokument „Albanska nacionalna strategija: suzbijanje nasilnog ekstremizma“. Sve informacije o pristupu Albanije prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma dostupne su na lokaciji <https://cve.gov.al/?lang=en>. Godine 2018, Severna Makedonija je usvojila dokumente „Nacionalna strategija Republike Makedonije za suzbijanje nasilnog ekstremizma“ (2018–2022) i „Nacionalna strategija za suzbijanje terorizma Republike Makedonije“ (2018–2022). U junu 2020. godine, Severna Makedonija je usvojila i „Nacionalni plan za reintegraciju, resocijalizaciju i rehabilitaciju stranih terorističkih boraca i povezanih članova porodica“, nakon formiranja nacionalne radne grupe za reintegraciju. Više informacija je dostupno na lokaciji: <https://vlada.mk/S>.

kao i planiranje pratećih procesa nakon povratka stranih terorističkih boraca i njihovih porodica. Državne institucije su otkrile da izbor kvalifikovanog osoblja za prihvatne centre predstavlja problem. Osoblje često nema neophodan nivo poznavanja arapskog jezika i lokalnih dijalekata da bi moglo da se angažuje oko povratnika, naročito dece. Zbog nedostatka iskusnih zaposlenih na pozicijama državne službe, osoblje u prihvatnim centrima često čine mlađi zaposleni kojima je potrebna obimna obuka i podrška. Globalni fond za angažovanje i otpornost zajednice (GCERF) lokalnim organizacijama pruža bespovratna sredstva za obuku i mentorstvo državnih službenika u oblasti upravljanja predmetima, psihološke podrške, socijalnog rada, brige zasnovane na obaveštenosti o traumama i nasilju, kao i posttraumatskih stresnih poremećaja.¹¹

Da bi se pokrenuo proces povratka, vlade moraju da lociraju svoje državljane u kampovima i identifikuju ih uz podršku porodica i organa kampova. Nakon toga započinju pregovori sa organima u kampovima, kako bi se utvrdilo koji su građani spremni i voljni za repatrijaciju. Međunarodni partneri, kao što su Međunarodni komitet Crvenog polumeseca i Crvenog krsta, uključeni su u pregovore, kako bi se obezbedili poštovanje ljudskih prava i dobrovoljna repatrijacija. U većini slučajeva, žene i deca imaju prioritet, iako su vlade Zapadnog Balkana pokazale volju da repatriiraju sve građane.

- **Logistika.** Faza logistike podrazumeva stvarnu repatrijaciju, najčešće prvo iz kampa Al Hol u kamp Al Rodž, a zatim u matičnu zemlju. Vlade se oslanjaju na međunarodne partnere ili šalju svoje osoblje za bezbednost radi olakšavanja repatrijacije. Povratnici najčešće dobijaju obaveštenje 24 do 48 sati pre povratka kući. Informacije koje u ovoj fazi dobijaju strani teroristički borci i njihove porodice mogu se razlikovati. Većini stranih terorističkih boraca i njihovih porodica jasno je da će, za razliku od povratnika koji će biti odvedeni u prihvatne centre, muškarci verovatno biti krivično gonjeni i služiti zatvorsku kaznu. Problem u ovoj fazi predstavlja uveravanje stranih terorističkih boraca i njihovih porodica u neophodnost povratka.

Iz naših konsultacija sa zainteresovanim stranama došlo se do zaključka da su strani teroristički borci i njihove porodice pogrešno informisani o postupanju nakon povratka, izlagani zastrašivanju od strane regrutera ili nisu želeli da se suoče sa zatvorom. Ovo je delimičan razlog zbog kog vlade sada ulažu više vremena i energije u povezivanje sa porodicama stranih terorističkih boraca kod kuće, kako bi se ojačalo poverenje i obezbedila garancija u pogledu načina vođenja procesa.

Drugi povratnici smatraju da je povratak kući suprotan njihovim uverenjima, jer i dalje podržavaju osnovni razlog odlaska u Siriju. Jedan od načina na koji zemlje mogu da reše ove probleme podrazumeva da se prvo vode pregovori o povratku najistaknutijih stranih terorističkih boraca i da se obezbedi dobra organizacija procesa, kao i odgovarajuća briga o deci.

- **Rehabilitacija.** Po dolasku, povratnici se obično zadržavaju u pritvorskim centrima oko 72 sata, radi medicinskih i psihosocijalnih ispitivanja, identifikovanja potreba, a u nekim slučajevima i zbog pokretanja sudskih postupaka. Nakon toga, započinje faza rehabilitacije u prihvatnom centru, sa programima koji su prilagođeni svakom pojedinačnom slučaju. Državni organi odgovorni za proces rehabilitacije započinju upravljanje predmetima, kako bi se izvršila procena i isplanirala podrška koje će povratnicima biti potrebne u predstojećim danima, nedeljama i mesecima. U ovoj fazi može nastati nekoliko problema.

---

11 Više informacija je dostupno na sajtu Globalnog fonda za angažovanje i otpornost zajednice www.gcerf.org.

Nedostatak kapaciteta i iskustva predstavljao je veliki problem u programiranju rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije. Timovi nadležni za prihvatne centre i fazu reintegracije – a koji najčešće obuhvataju psihologe, socijalne radnike, medicinsko osoblje, nastavnike, čistače i čuvare – često prolaze kroz osnovnu obuku o nasilnom ekstremizmu koju obično vode međunarodni ili lokalni eksperti (psiholozi, naučnici, teolozi itd.). Međutim, njima često nedostaju iskustvo i stručnost kada je reč o povratku stranih terorističkih boraca i njihovih porodica. Radnici na terenu su vremenski preopterećeni jer se od njih traži da redovno rade vikendom i prekovremeno. Na Kosovu i u Albaniji, podrška lokalnih organizacija civilnog društva bila je od ključnog značaja u rešavanju tih problema.

Potrebe povratnika po dolasku, kako fizičke tako i psihološke, bilo je teško predvideti, s obzirom na nedovoljna saznanja o njihovom iskustvu tokom boravka u kampovima. Zainteresovane strane u programima rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije često su bile nedovoljno pripremljene za potrebe i probleme narednih faza.

- **Reintegracija i resocijalizacija.** Poslednju fazu predstavljaju reintegracija i resocijalizacija u okviru društva. Kao i u prethodnim koracima, konsultacije sa porodicama povratnika od ključnog su značaja za donošenje procene postojećeg sistema podrške za reintegraciju. Povratnici i prihvatne zajednice često imaju koristi od podrške organizacija civilnog društva, sa kredibilitetom i pristupom u lokalnim zajednicama. Na primer, organizacije civilnog društva koje finansira GCERF formiraju kapacitet koji čine lokalne državne institucije i radnici na terenu, pružaju direktnu podršku povratnicima i njihovim porodicama i rade na promovisanju okruženja u kome se omogućava reintegracija u matičnim zajednicama. Direktna podrška povratnicima i članovima njihovih zajednica može, između ostalog, da obuhvata psihosocijalnu podršku, savetovanje o verskim pitanjima, stručnu obuku, mogućnosti za zapošljavanje, podršku edukaciji i rekreativne aktivnosti za decu. Fokusiranje na okruženje u kom se omogućava reintegracija predstavlja oblast u kojoj je kredibilitet lokalnih organizacija bio sredstvo za rešavanje problema predrasuda prema povratnicima, njihovim porodicama, kao i problema reintegracije dečaka, devojčica, žena i muškaraca u zajednicu.¹²

Preporuke

U zaključku ove napomene o politici, lokalne i međunarodne zainteresovane strane pozivaju se da implementiraju sledeće preporuke:

Za nacionalne vlade

- Repatrirajte strane terorističke borce, njihove porodice i njihovu decu iz kampova u severoistočnoj Siriji. Primer Kosova ilustruje da repatrijacija nije dovela do jačanja nasilnog ekstremizma i da povratnici mogu uspešno da se reintegrišu. Vlade Zapadnog Balkana imaju dokazano iskustvo u procesu vraćanja, kao i u procesu rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije, i pozivaju se da ga podele.
- Važnost pripreme okruženja u kome se ovo omogućava ne može biti preneglašena. Investirajte u pripremu prihvatnih zajednica, radnika na terenu i procesa kroz dobro definisane akcione planove, standardne operativne postupke i obuke.
- Centralizujte koordinaciju različitih zainteresovanih strana, kako bi se izbeglo preklapanje i podstaklo održivo programiranje.

---

¹² Više informacija potražite na lokaciji: www.gcerf.org.

- Identifikujte mogućnosti za rad sa lokalnim organizacijama civilnog društva, koje poseduju resurse, stručnost, znanja i pristup lokalnim zajednicama. Uključite organizacije civilnog društva u proces rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije povratnika. Naše iskustvo u Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji ilustruje da memorandumima o razumevanju između vlada i organizacija civilnog društva može da se poboljša saradnja u svim fazama programa rehabilitacije, reintegracije i resocijalizacije.

Za donatore i kreatore politike

- Prenesite finansiranje sa „tvrde bezbednosti” na rehabilitaciju, reintegraciju i resocijalizaciju, kao i na prevenciju.
- Finansirajte ojačavanje kapaciteta nacionalnih i lokalnih državnih institucija kroz lokalne organizacije civilnog društva.
- Vršite koordinaciju sa nacionalnim i lokalnim državnim institucijama radi procene potreba stranih terorističkih boraca povratnika i njihovih porodica.
- Obezbedite dugoročno finansiranje: više od 60 meseci.
- Obezbedite jednaku podršku i jednake mogućnosti za strane terorističke borce povratnike i prihvatne zajednice, kako bi se sprečile predrasude.

Predložena dodatna literatura

Joseph Gyte, Sara Zeiger i Thomson Hunter. *Blueprint of a rehabilitation and reintegration centre – guiding principles for rehabilitating and reintegrating returning foreign terrorist fighters and their family members*. Abu Dhabi, Hedayah, 2020. god. https://www.hedayahcenter.org/resources/reports_and_publications/rftfrehabblueprint/.

Hedayah. *Guidelines and good practices: Developing National P/CVE Strategies and Action Plans*. Abu Dhabi, Hedayah, 2016. god. <https://www.hedayahcenter.org/resources/good-practices/guidelines-good-practices-developing-national-p-cve-strategies-action-plans/>.

Hedayah. *Malta Principles for Reintegrating Returning Foreign Terrorist Fighters (FTFs)*. Abu Dhabi, Hedayah, 2019. god. <https://www.hedayahcenter.org/wp-content/uploads/2019/07/File-26102016223519.pdf>.

Meines, Marije Merel Molenkamp, Omar Ramadan i Magnus Ranstorp. *RAN priručnik: Odgovori povratnicima: Strani teroristički borci i njihove porodice*. Mreža za podizanje svesti o radikalizaciji, 2017. god. https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/_en?file=2020-09/ran_br_a4_m10_en.pdf.

Scherrer, Amandine, Francesco Ragazzi i Josh Walmsley. *The return of foreign fighters to EU soil – Ex-post evaluation*. Brisel: Služba Evropskog parlamenta za istraživanja, 2018. god. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621811/EPRS_STU\(2018\)621811_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621811/EPRS_STU(2018)621811_EN.pdf).

Walkenhorst, Dennis, Till Baaken, Maximilian Ruf, Michèle Leaman, Julia Handle i Judy Korn. *Rehabilitation Manual: Rehabilitation of radicalised and terrorist offenders for first line practitioners*. Mreža za podizanje svesti o radikalizaciji, 2020. god. https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-06/ran_rehab_manual_en.pdf

Bibliografija

Atlantska inicijativa. „Ažurirana procena regionalnih potreba”. *Globalni fond za angažovanje i otpornost zajednice*, jun 2021. god.

Teuta Avdimetaj i Julie Coleman. „What EU Member States can learn from Kosovo’s experience in repatriating former foreign fighters and their families”. *Clingendael Institute*, maj 2020. god. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-06/Policy_Brief_Kosovo_experience_repatriating_former_foreign_fighters_May_2020.pdf.

Daymon, Chelsea, Jeanine de Roy van Zuijdewijn i David Malet. *Career Foreign Fighters: Expertise Transmission Across Insurgencies*. Vašington, DC: Mreža RESOLVE, 2020. god. <https://doi.org/10.37805/ogrr2020.1.cff>.

Richard Florida. „The Geography of Foreign ISIS Fighters”, *Bloomberg CityLab*, 10. avgust 2016. god. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-10/the-geography-of-foreign-isis-fighters>.

Ministarstvo pravde Republike Kosovo. „Ministar Tahiri: Za decu, druga šansa za život – osumnjičeni će se suočiti sa pravdom”. 20. april 2019. god. <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=2,15,2000>.

Ujedinjene nacije. „Key principles for the protection, repatriation, prosecution, rehabilitation and reintegration of women and children with links to united nations listed terrorist groups”. April 2019. god. https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/key_principles-april_2019.pdf.

Liesbeth van der Heide i Audrey Alexander. „Homegoing: Considerations for rehabilitating and reintegrating Islamic state-affiliated minors”. *Centar za borbu protiv terorizma*, jun 2020. god. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/06/Homecoming.pdf>.

O napomeni

Autori: *Kjara Dedeken* i *Kevin Ozborn*

Kjara Dedeken je saradnik za upravljanje portfolijima u Globalnom fondu za angažovanje i otpornost zajednice (GCERF). Kjara podržava projekte GCERF-a na nivou zajednica o rehabilitaciji, reintegraciji i resocijalizaciji stranih terorističkih boraca povratnika i njihovih porodica na Zapadnom Balkanu.

Kevin Ozborn je menadžer za zemlju i kontakt tačka za strane terorističke borce povratnike u Globalnom fondu za angažovanje i otpornost zajednice (GCERF). Kevin nadgleda GCERF portfolio Zapadnog Balkana i odgovoran je za rad GCERF-a sa stranim terorističkim borcima na globalnom nivou.

I Kjara i Kevin žive u Ženevi u Švajcarskoj i rade u Sekretarijatu GCERF-a, uz česta putovanja u zemlje Zapadnog Balkana.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji su stavovi autora. Oni ne odražavaju nužno stavove mreže RESOLVE, Instituta za mir SAD ili bilo kog tela američke vlade.

MREŽA RESOLVE

bolje istraživanje • informisana praksa • poboljšana politika protiv nasilnog ekstremizma •

www.resolvenet.org

RESOLVE je smešten u institutu U.S. Institute of Peace i nadovezuje se na njegovo višedecenijsko nasleđe po pitanju dubokog angažovanja u zajednicama pogođenim sukobima.

